

Список використаної джерел:

1. Поротикова О.А. Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Поротикова Ольга Александровна. – С., 2002. – 216 с.
2. Учебник пандектного права: Перевод с немецкого. Общая часть. Т. 1 / Виндшейд, проф. Гейдельберг. ун-та; Пер. под ред.: С.В. Пахман, 1874. – 375 с.
3. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права / И.А. Покровский. Изд. 3-е, стереотип. – М.: Статут, 2001. – 353 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України в редакції від 06.11.2022 року.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Кисельов Вадим Костянтинович,

аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»,
суддя Суворовського районного суду м. Одеси

Науковий керівник:

Голубєва Неллі Юріївна
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИСДИКЦІЯ СПОРІВ,

ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПРИМУСОВИМ ВІДЧУЖЕННЯМ МАЙНА У ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком військової агресії Російської Федерації у військового командування з'явилась можливість приймати рішення щодо примусового відчуження майна, яке належить фізичним особам на праві приватної власності.

В судовій практиці виникають питання, які пов'язані з визначенням судової юрисдикції спорів даної категорії, тобто в порядку якого судочинства розглядати вищевказані спори.

У статті 13 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» № 4765-VI від 17.05.2012р встановлено, що спори, пов'язані з відшкодуванням вартості примусово відчуженого майна, вирішуються в судовому порядку [1].

У статті 124 Конституції України закріплено, що правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи [2].

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом [3].

В практиці ЄСПЛ неодноразово підкреслювалось, що відповідно до п. 1 ст. 6 ЄКПЛ «суд має бути встановлений законом».

Поняття «суд, встановлений законом» передбачає необхідність дотримання норм вітчизняного законодавства щодо правил предметної і суб'єктної, інстанційної та територіальної юрисдикції [4].

С.В. Ківалов справедливо наголошує, що правильне визначення компетенції конкретного суду як позивачами, так і суддями щодо вирішення того чи іншого спору є запорукою дотримання права особи на справедливий суд та розгляду справи протягом розумного строку [5].

Проблемами судової юрисдикції займалися багато науковців та практичних працівники, як С.В. Ківалов, О.М. Бандурка, Д. Луспеник, В. Демченко, Ю.С. Червоний та ін.

В судовій практиці та в юридичній літературі, з метою вирішення питання компетенції певного суду для розгляду спору застосовуються поняття «юрисдикція», «підвідомчість» та «підсудність».

За думкою, Ю.С. Червоного слід розрізняти підвідомчість як правовий інститут і як характер, властивість справи. Підвідомчість, як правовий інститут - це сукупність процесуальних норм, які регулюють процесуальні відносини, які

виникають у зв'язку з розподілом різних категорій справ між різними юрисдикційними органами в залежності від компетенції даного органу і характеру, властивістю справи. Під підвідомчістю, як характером, властивістю справи, слід розуміти характер, властивість в силу якого воно підвідомче визначеному юрисдикційному органу у відповідності з його юрисдикцією (компетенцією)[6].

М.Й. Штефан розумів як підвідомчість як розмежування компетенції між органами держави, а судову юрисдикцію визначав, як компетенцію суду в здійсненні правосуддя по розгляду і вирішенню визначеної певної категорії питань[7, с 186].

Визначення судової юрисдикції, надає право суду розглядати справу за правилами того чи іншого виду судочинства.

С.С. Бичкова посилається на те, що судова юрисдикція допомагає розмежувати предметну компетенцію між різними судами і ланками судової системи, то підвідомчість визначає саме властивість судової справи підпадати під юрисдикцію суду, а не іншого юрисдикційного органу [8].

Розмежування компетенції між окремими ланками судової системи і між суддями однієї ланки щодо розгляду і вирішення підвідомчих їм цивільних справ називають підсудністю [9, с. 48].

Визначити підсудність означає встановити, який суд і якої ланки, згідно із законом, повинен здійснювати судочинство в тій чи іншій справі у підвідомчих йому провадженнях.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 06.06.2018р. у справі 495/6724/17 нагадала, що у ЦПК України розмежовано поняття підсудності та юрисдикції, а саме: цивільна юрисдикція або юрисдикція загальних судів визначає загальну компетенцію судів щодо розгляду цивільних справ та коло справ, які суди мають право розглядати і вирішувати в порядку цивільного судочинства, тоді як правила підсудності розмежовують підсудність справ судам одного виду юрисдикції – цивільної – за територіальною ознакою [10].

Згідно із частиною першою ст. 19 ЦПК України, суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства [11].

У статті 19 ЦПК визначено предметну юрисдикцію загальних судів, під якою слід розуміти нормативно визначені повноваження суду щодо розгляду та вирішення будь-якого юридичного спору у цивільних справах і ухвалення у ньому обов'язкових рішень в рамках національної правової системи, які не можуть бути переглянуті у позасудовому порядку [12, с. 57].

Відповідно до п.1 ч. 1 ст. 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема: спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження [12].

Пунктом 8 ч.1 ст. 19 КАС України передбачено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється у спорах щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Характерною ознакою публічно-правових спорів є сфера їх виникнення – публічно-правові відносини, що пов'язані з реалізацією публічної влади.

Характерною ознакою цивільно-правових відносин є наявність майнових та особистих немайнових відносин, тобто спору про право цивільне.

Особливістю примусового відчуження або вилучення майна в умовах воєнного стану є те, що майно переходить у власність Держави не на підставі рішення суду, а саме за рішенням відповідного органу виконавчої влади, військового командування та ін. державними органами. Право власності у Держави виникає на підставі акту приймання-передачі.

Отже одночасно право власності виникає у Держави та припиняється у попереднього власника, який набуває право на отримання грошової компенсації.

Частиною 3 ст. 8 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» № 4765-VI від 17.05.2012р. передбачає можливість лише оскарження оцінки майна за якою попередньому власнику було відшкодовано вартість примусово відчуженого майна, але не передбачає випадків можливості оскарження самого рішення на підставі якого примусово відчужується або вилучається майно [1].

В даному випадку, якщо власник майна не погоджується з рішенням на підставі якого примусово відчужується або вилучається майно, або вважає, що проведена оцінка майна не відповідає дійсній ринковій вартості майна, виникає спір про право цивільне, оскільки відбувається перехід права власності.

Підсумовуючи викладене, можливо прийти до висновку, що спори пов'язані із примусовим відчуженням майна в умовах правового режиму воєнного стану підлягають розгляду судами першої інстанції у порядку цивільного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану :Закон України від 17.05.2012р. № 4765-VI /Верховна Рада України. Законодавство України URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996р. №254к/96-ВР/ Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. – Ст. 141URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року.URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

4. Цувіна Т.А. «Суд, встановлений законом», як елемент права на справедливий розгляд у цивільному судочинстві>// Часопис Київського університету права. 2019. - 2 - С. 140.

5. С.В. Ківалов. Підсудність та підвідомчість справ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Наукові праці НУ ОЮА. URL.:

http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/514/Kivalov_Pidvidom4ist.pdf?sequence=1&isAllowed=y

6. Гражданский процессуальный кодекс Украины: Научно-практический комментарий/Червоний Ю.С., Волосатый Г.С., Ермолаева В.О. и др. –Х.: Одиссей, 2007. – 792с.

7. Штефан М.Й. Цивільний процес: Підручник для студ. юрид. Спеціальностей вищих закладів освіти.- Вид.2-геКонцерн «В, перероб та доп. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре»,2001.-696с.

8. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. Цивільне процесуальне право України: підручник / за заг. ред. С.С. Бичкової. К.: Атіка, 2009. - 760 с.

9. Цивільний процес: Навч. посіб./А.В. Андрушко, Ю.В. Білоусов, Р.О. Стефанчук, О.І. Угриновська та ін.- за ред. Ю.В. Білоусова.-К.: Прецедент, 2005.- 293с.

10. Верховний суд. Постанова від 06.06.2018р. справа № 495/6724/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74598815>

11. Цивільно-процесуальний кодекс України.// Верховна Рада України. Законодавство України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

12. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / за заг. ред. Н.Ю. Голубєвої. Київ: Юрінком Інтер, 2021. – 840 с.

13. Кодекс адміністративного судочинства України. Верховна Рада України. Законодавство України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

Кикоть Артем Володимирович,
аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:
Андронов Ігор Володимирович